

LA NOSTRA EXPERIÈNCIA DE FORMACIÓ DEL TREBALL EN EQUIP: AVENÇOS I REPTES

AUTOR

Nom: Cristina Rodríguez Sandiás
Centre: Escola Universitària Creu Roja
E-mail: cristina@escola.creuroja.org

COAUTOR

Nom: Núria Codern i Bové
Centre: Escola Universitària Creu Roja
E-mail: nuria@escola.creuroja.org

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

El propòsit d'aquesta comunicació es compartir l'experiència docent sobre la formació per competències en les assignatures Fonaments de Teràpia Ocupacional II (part pràctica) i Elaboració de Projectes de l'Escola Universitària Creu Roja, iniciada el curs 2005-06. Dins aquestes assignatures s'ha desplegat i operativitzat la competència de treball en equip. Això ha suposat:

- a) Definir el treball en equip.
- b) Definir els objectius d'aprenentatge en el programa de l'assignatura.
- c) Donar elements als estudiants que els ajudin a treballar en equip de forma no presencial.
- d) Fer ús de metodologies cooperatives a l'aula com a eina per facilitar l'aprenentatge de treball en equip.
- e) Fer ús de diferents eines d'avaluació del treball en equip.

Durant aquests dos cursos s'ha dut a terme la implementació, avaluació i millora. El curs passat, s'ha fet ús de documents que la bibliografia evidenciava com a útils, s'han utilitzat qüestionaris d'avaluació per recollir la percepció de l'estudiant, i s'han analitzat les dades i revisat tot el procés. Com a conseqüència, aquest curs s'han introduït canvis tals com incorporar l'aprenentatge cooperatiu dins l'aula. L'ús de la metodologia cooperativa a l'aula ha evidenciat que és important treballar d'una forma presencial el treball en equip, ja que permet als estudiants experimentar, d'una manera guiada, com treballar en equip, fer una reflexió sobre aspectes positius i dificultats i cercar estratègies de millora.

Per últim, la comunicació que volem presentar voldrà fer èmfasi en els diferents resultats i reflexions que han anat sorgint al llarg d'aquest camí tant per part de l'estudiant com per part nostra com a docents.

ABSTRACT

The aim of this paper is sharing the authors' teaching experience on competence based learning in the subjects of "Fonaments de Teràpia Ocupacional II" and "Elaboració de Projectes" at "Escola Universitària Creu Roja", which we have started in 2005-2006. Within these subjects the team work competence has been unfolded and made operative. This has meant:

- a) To define team work.
- b) To define the learning outcomes in the programme contents.

- c) To provide elements to help the students to work as a team outside the classroom.
- d) To use cooperative methodologies in the classroom as a tool to facilitate the developing of the team work competence.
- e) To use various tools to assess the team work.

Along those two years, implementation, evaluation and review of the courses have been carried out. Last year, documents that the literature proved to be useful have been used; assessment questionnaires have been used to collect information about the students' perception; the data from the questionnaires has been analysed and the process has been reviewed. As a result, changes have been made, such as the use of cooperative learning in the classroom. The use of cooperative methodology in the classroom has proved to be an important tool to work the teamwork competence, because it allows students to experience, in a guided way, how to work as a team; to reflect upon their own strengths and weakness; and to find strategies to improve.

Finally, the paper intends to place emphasis on the results and the students' and the teachers' reflections during this process.

PARAULES CLAU

Formació per competències, treball en equip, aprenentatge cooperatiu.

ÀMBIT GENERAL D'INTERÈS DE LA INNOVACIÓ

La innovació està emmarcada en l'àmbit de la formació per competències. Es presenta com s'ha desplegat la competència treball en equip en dues assignatures de les Diplomatures de Teràpia Ocupacional i Infermeria de l'Escola Universitària Creu Roja.

DESENVOLUPAMENT

1. Objectius

Desplegar i operativitzar la competència de "treball en equip" en les assignatures Fonaments de Teràpia Ocupacional II i Elaboració de Projectes de l'EU Creu Roja.

2. Descripció del treball

L'assignatura de Fonaments de TO II és troncal en la Diplomatura de Teràpia Ocupacional (TO), la part pràctica, en què es centra l'experiència, té dos crèdits i s'imparteix a estudiants de 2n curs. El nombre d'estudiants que hi participen és de 85 aproximadament, dividits en tres grups. Elaboració de projectes és optativa de la Diplomatura d'Infermeria, té 6 crèdits i s'imparteix per a estudiants de 2n curs. El nombre d'estudiants que hi participen és entre 15 i 20.

En el curs 2005-06 es va iniciar un procés d'adaptació d'aquestes dues assignatures en el marc de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES). Dins aquesta adaptació, es va començar el desplegament de la competència transversal "Treball en equip"; que encara està en curs.

Previ a l'inici de l'adaptació, ambdues assignatures tenien com a producte d'avaluació un treball final en equip. Aquesta opció metodològica l'argumentàvem des de la importància del treball en equip pel desenvolupament de la futura professió. Es donava per suposat que pel fet de treballar en equip, es desenvoluparien les habilitats necessàries per aconseguir un treball en equip òptim. Però, aquesta experiència no la trobàvem prou satisfactòria perquè, per una banda,

desconeixíem què entenien els estudiants per treballar en equip, com estaven treballant en equip i el valor que li donaven. Per l'altre, no teníem criteris d'avaluació explícits del treball en equip.

A més, aquesta "preocupació" va coincidir amb el desplegament del nou marc europeu de l'EEES i amb el fet que el "Treball en equip" hagi estat considerat una competència transversal en la majoria dels llibres blancs de les diferents professions, constatant així la seva importància. Es des d'aquest context que se'ns atorga un ajut, pel curs 2006-07, dins els "Ajuts específics i compensables per a projectes d'innovació" de la EU Creu Roja, que ens va permetre continuar el procés d'adaptació de les assignatures en el marc de l'EEES i el desplegament de la competència de treball en equip.

Definim treball en equip des de la perspectiva cooperativa, entenent aquest com a un equip en que tots els membres treballen junts per assolir objectius comuns i en què el resultat final no és conseqüència de la suma de diferents parts sinó d'un treball conjunt (Oakley *et al*; 2004).

A partir d'aquí s'han definit els objectius d'aprenentatge que els estudiants havien d'assolir a les assignatures (Vegeu taula I) i la metodologia.

Taula I: Objectius específics sobre el treball en equip

<p>L'estudiant serà capaç:</p> <ul style="list-style-type: none">- Assistir regularment a les reunions d'equip.- Arribar a acords sobre la planificació i distribució de la tasca i sobre les estratègies per dur-la a terme.- Plantejar objectius de treball conjunts.- Trobar, analitzar i compartir la informació, dins els terminis establerts per l'equip.- Escoltar a l'altre i prendre en consideració les seves aportacions.- Realitzar aportacions en les sessions d'equip.- Realitzar les tasques corresponents al rol assignat en cada moment.- Resoldre els problemes que puguin sorgir en la realització de les tasques.- Arribar a acords sobre productes finalitzats.- Identificar i resoldre conflictes dins l'equip.- Cercar ajuda per resoldre conflictes de l'equip.- Reflexionar sobre el treball en equip.
--

3. Metodologia

En un inici, la metodologia plantejada era bàsicament no presencial, es a dir, es facilitaven als equips eines que els fossin d'utilitat per fer significatiu el treball en equip i per treballar cooperativament de manera no presencial.

La metodologia emprada està basada en documentació extreta d'Oakley *et al* (2004), del Grup d'Interès en Aprenentatge Cooperatiu de l'Institut de Ciències de l'Educació (GIAC, 2005) i de cursos de la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES) de la UAB.

El procés d'aprenentatge del treball en equip no presencial el vàrem planificar en tres moments:

Primer moment:

- Introducció de l'Aprenentatge Cooperatiu (AC) per part de la docent i presentació dels materials de suport.
- Els equips han de consensuar unes normes i expectatives de funcionament i redactar un acord per lliurar a la professora en les primeres sessions. L'objectiu és que reflexionin i prenguin decisions de com volen treballar en equip.

Segon moment:

- Valoració del treball d'equip a la meitat del procés d'aprenentatge: Els equips han

d'identificar a una graella d'avaluació quins són els problemes més freqüents que experimenten.

- Les graelles són recollides per la docent i, a la sessió següent, es fa una sessió en comú i presencial, que consisteix en un espai d'aproximadament 15' en què el professor selecciona alguns dels problemes dels equips perquè tots els estudiants facin una pluja d'idees sobre estratègies per a resoldre'ls. Amb aquestes idees, es construeix un llistat d'estratègies que poden ser utilitzades pels equips si les consideren útils per millorar els seus problemes.

Tercer moment:

- Graella d'Avaluació dels membres de l'equip: Graella amb la que, al finalitzar l'assignatura, cada estudiant avalua el grau de participació de sí mateix i dels altres components de l'equip. En la primera part l'estudiant ha de respondre a una sèrie de preguntes sobre la participació del component avaluat i finalment han de donar-li una puntuació global. Aquesta puntuació té un valor numèric que oscil·la, dependent de l'assignatura, entre un 10% i un 30%.
- Memòria de reflexió sobre el seu procés de treball en equip, que consta des del curs 2006-07 de tres parts: Actes de les reunions, reflexió sobre l'avaluació del procés de l'equip i una conclusió en què s'han d'identificar 3 elements de l'aprenentatge sobre el treball en equip que considerin útils per a la seva futura pràctica professional. Aquest treball no té puntuació numèrica, però s'utilitza per verificar l'avaluació dels membres de l'equip.
- Enquesta d'avaluació final que pretén recollir informació sobre aspectes concrets de la metodologia i el docent. L'enquesta té 14 preguntes i utilitza 5 categories per pregunta (molt en desacord/en desacord/neutre/d'acord/molt d'acord). Quatre preguntes de l'enquesta fan referència al treball en equip.

El segon any es va introduir l'AC a l'aula com a estratègia per facilitar l'aprenentatge d'objectius actitudinals necessaris per treballar en equip i per permetre a l'estudiant experimentar diferents eines que li podran ser de gran utilitat pel seu treball en equip no presencial. Per facilitar la planificació l'AC s'utilitza la Fitxa Cooperativa¹ que contempla els següents aspectes:

- Contingut d'aprenentatge
- Durada
- Objectius d'aprenentatge específics i transversals
- Estratègia cooperativa
- Mida i formació dels grups
- Material de suport
- Descripció de l'activitat
- Assignació de rols
- Avaluació dels alumnes
- Avaluació de l'activitat

Cal dir que actualment, estem en procés de disseny i desenvolupament d'aquesta metodologia i que els resultats que presentem formen part d'una prova pilot.

4. Resultats

Acords de funcionament i expectatives de l'equip de treball

El més rellevant respecte a aquest punt és que els estudiants des d'un inici

¹ Fitxa cooperativa extreta del "Taller virtual sobre Aprenentatge Cooperatiu", realitzat per l'ICE de l'UPC. La C.Rodríguez i la N.Codern formaven part d'un fòrum de professors de diferents universitats de l'Estat Espanyol. Tothom elaborava una o dues fitxes d'aprenentatge cooperatiu i les milloraven entre tots. Després les implementaven i les tornàvem a avaluar i finalment es construïa la fitxa final de l'activitat.

plantegen què és per ells treballar en equip, com volen treballar i què esperen d'aquest treball. Creiem que aquesta reflexió afavoreix que facin significatiu que treballar en equip d'una manera eficaç els hi reportarà beneficis per a ells i per als altres. Tanmateix, fer un document consensuat i signat facilita que es comprometin i el puguin fer servir en cas de dificultats.

Els temes que els equips reflecteixen més sovint són els següents:

- La descripció, assignació i rotació de rols a realitzar dins l'equip. Els rols que descriuen més són els de secretari, moderador i monitor del procés de treball.
- L'agenda de quan es reuniran.
- La manera de com es repartiran les tasques i com transmetran i revisaran el material fet de manera individual.
- Les normes per tenir una comunicació efectiva, tals com ser capaç d'escoltar o fer crítica.
- La descripció de com resoldre conflictes.
- Les expectatives que apareixen més freqüentment sobre el propi treball tenen a veure amb tenir un bon ambient de treball i amb aprendre (a treballar en equip o continguts per obtenir resultats satisfactoris).

Valoració a la meitat del procés

Permet als equips no presencials revisar com estan funcionant i identificar les dificultats de treball. En general, en aquesta valoració, els estudiants reflecteixen els seus problemes i plantegen solucions que poden ser útils als altres. No obstant, en la nostra experiència hem detectat equips que no plantegen problemes, però creiem que està relacionat, unes vegades, amb dificultats per seguir l'assignatura i, d'altres, amb la poca importància que li donen al treball en equip.

Els problemes més freqüents identificats pels equips a la meitat del procés són:

- Començar tard les reunions de treball
- Les reunions es perllonguen massa
- No tenir clar el que havien de fer a la reunió
- No respectar els torns de paraula
- No estar en disposició de treball
- No repartir equitativament la feina
- No acomplir les tasques individuals
- No resoldre els problemes
- Dificultats per reunir-se

Afegir que facilitar un espai comú i presencial de valoració ha permès també que els estudiants manifestin quins altres elements, externs a l'equip, dificulten el seu funcionament (per exemple, sessions presencials massa seguides que no els permet trobar espais per reunir-se).

Per últim, fer classes de treball cooperatiu presencial ha permès valorar i tenir un feedback immediat sobre com s'ha treballat en equip. És interessant observar que els equips de treball presencial plantegen dificultats similars als equips de treball no presencial, tals com no tenir clar el que havien de fer i no respectar els torns de paraula.

Avaluació final del treball en equip

L'avaluació final es compon de: l'avaluació dels membres de l'equip, la memòria i els resultats del qüestionari d'avaluació final de l'assignatura.

A l'avaluació dels membres de l'equip, en les dues assignatures la puntuació que els estudiants es donen entre ells, en general, oscil·la entre excel·lent i molt bé. Cal dir

que aquestes puntuacions, a vegades, no reflecteixen les dificultats que s'havien verbalitzat en l'espai de tutories. En quan als comentaris qualitatius, en general, els estudiants comenten sobre la implicació en la feina, les habilitats de comunicació, altres habilitats personals com ara capacitat d'organització, capacitat crítica, etc. i sobre l'aportació a l'equip (per exemple, "ha portat l'harmonia al grup"). Hi ha comentaris tant positius com negatius.

A la memòria, que els equips lliuren al finalitzar el treball, queda recollida l'avaluació del procés de treball. El curs 2005-06 la memòria va ser utilitzada en l'assignatura de TO. Com a resultats varem trobar que aquestes no tenien un format determinat ni un contingut homogeni. Com s'ha comentant anteriorment, el curs 2006-07 es varen donar unes pautes més específiques. A continuació presentem els resultats d'aquest últim curs corresponents a 17 memòries:

A les actes de les reunions tots els equips:

- Registren la informació formal demanada (data de reunió, assistència, etc.).
- Descriuen el contingut de la reunió, però hi ha una gran varietat en com es descriu, trobant des d'esquemes a descripcions molt detallades.

Respecte a la reflexió sobre la valoració a la meitat del procés 14 descriuen el procés portat a terme, els problemes que han tingut i les estratègies que han utilitzat per resoldre'ls. Sis esmenten explícitament la utilització d'estratègies recollides en la sessió presencial.

En relació a la utilitat de l'aprenentatge de treballar en equip per a la seva futura pràctica professional, els estudiants manifesten que:

- S'han adonat de la importància de: la responsabilitat individual, respectar les regles, la comunicació, tenir un bon ambient de treball i els beneficis de poder ajudar-se uns als altres.
- Han après a: escoltar, organitzar, planificar i coordinar; valorar, respectar i enriquir-se amb els diferents punts de vista; cooperar per assolir objectius comuns; ser flexibles; i resoldre conflictes.

A l'avaluació final de les assignatures, es van recollir 71 enquestes d'avaluació de Fonaments de TO II i 12 d'Elaboració de projectes. Els resultats de les preguntes sobre treball en equip són positius. Fonaments de TO obté la mitjana més alta (4,37) en la pregunta sobre la utilitat del treball en equip i la més baixa (3,9) en la relacionada amb la utilitat de les presentacions dels altres grups. En quant a Elaboració de projectes la mitjana més alta (4,45) té a veure amb la utilitat dels debats posteriors al treball en equip i la més baixa (3,92) l'obté la pregunta sobre la utilitat del treball en equip. (Vegeu Taula II).

Taula II: Resultats avaluació treball en equip

Preguntes	Mitjana Fonaments de TO II	Mitjana Elaboració de projectes
6. Les presentacions dels altres grups m'han estat d'utilitat	3,9	4,09
7. Els debats posteriors a les presentacions han facilitat la reflexió	4,17	4,45
8. Els grups de treball han estat una bona eina per a aprendre i compartir coneixements i idees	4,37	3,92
15. Les sessions de treball en grup en horari lectiu han estat de gran utilitat		4,42

Avaluació del treball en equip presencial

En l'assignatura Elaboració de projectes s'han elaborat, realitzat i avaluat dues activitats cooperatives, mitjançant la Fitxa cooperativa. Els resultats a destacar són els següents:

- Al llarg de les activitats, els estudiants són capaços de qüestionar de manera constructiva, discutir sobre els aspectes treballats i aportar idees, però els hi costa felicitar a l'altre quan realitza la tasca satisfactòriament.
- Els estudiants exerceixen diferents rols (explicar, verificar, gestionar el temps). El rol en què van experimentar més dificultats va ser el de verificar, és a dir, preguntar sobre el que l'altre ha explicat i comprovar que tothom ho ha entès. A més gairebé no es va realitzar la gestió del temps, sent aquest rol assumit per la docent.
- Les activitats planificades sempre van ser més llargues del que s'havia previst. Ho atribuïm a la dificultat d'explicar i cronometrar per part de l'estudiant; i a la dificultat, per part de la docent, d'estimar el temps per la quantitat de feina demanada.
- La docent té la percepció de que els estudiants han après més que si les sessions fossin expositives, pel tipus de preguntes que feien i per l'ús que han fet d'aquesta informació a les sessions posteriors.

CONCLUSIONS

- La utilització en el procés d'ensenyança-aprenentatge d'eines que fan explícit l'aprenentatge del treball en equip ha facilitat que l'estudiant l'incorpori en el seu discurs i que sigui conscient de la necessitat de desenvolupar habilitats i actituds per tal de treballar d'una manera òptima.
- Al llarg de tot aquest procés, constatem que l'aprenentatge de la competència de treball en equip ha de ser gradual i durant tota la carrera. Considerem que seria interessant reflexionar sobre quan s'ha de començar a explicitar dins la formació universitària i explorar les metodologies d'aprenentatge més eficaces. Des de la nostra visió, s'ha de començar treballant d'una manera guiada i facilitant eines a l'estudiant per tal d'aconseguir que sigui competent en el treball en equip. A més, l'AC a l'aula esdevé una bona metodologia que ajudarà als estudiants a incorporar estratègies per treballar en equip no presencial.
- L'avaluació del treball en equip dins una assignatura és complexa i genera dificultats. Les puntuacions de les avaluacions que es fan els propis estudiants, en general, són elevades i no sempre coincideixen amb el que la docent ha observat. Els resultats recollits poden tenir a veure amb que l'instrument no sigui l'adequat o amb el seu mal ús. Una eina important d'avaluació pot ser la memòria perquè aporta molta informació sobre el funcionament dels equips. Una altra estratègia és fer feedback als estudiants en tot el procés d'aprenentatge. L'AC presencial facilita aquest feedback, però constatem que hi ha altres situacions que poden ser aprofitades per fer-ho, com ara quan s'informa sobre la mitjana de temps que tots els equips dediquen a fer una tasca determinada. Cal continuar debatent sobre si tots aquests aspectes han de tenir una puntuació numèrica en el total de l'assignatura.
- En aquests moments, ens trobem en una segona fase d'adaptació relacionada amb incrementar l'ús de l'AC a l'aula com a metodologia per assolir objectius acadèmics i alhora aprendre a treballar en equip. Això implicarà un treball futur de dissenyar activitats i avaluar-ne la seva eficàcia (la fitxa cooperativa és una eina que ens pot ser útil); adaptar material acadèmic per tal de poder-ho treballar

d'una manera cooperativa; i ajustar el temps estimat per a la realització de les activitats presencials.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Oakley B, Felder RM, Brent R, Elhajj. Turning student groups into effective teams. *Journal of student centered learning*: 2004, 2 (1); 9-31.
- Grup d'Interès en Aprenentatge Cooperatiu de l'Institut de Ciències de l'Educació. [pàgina a Internet]. [actualització 20/07/2005; consultada 27/06/07]. Rue J. ¿Qué es el Aprendizaje cooperativo? Disponible a: http://giac.upc.es/PAG/giac_cas/